

- Faceti un cozonac și observați cum aluatul trece din stare lichida în stare solida
- Priviți sarea sau zaharul cu lupa și observați cristalele;
- Puneti o leala în apă colorată și observați cum apa ajunge în tulpină și în frunze;
- Realizați o căsuță pentru păsări dintr-o cutie de lapte și observați păsările care sosesc în ea;
- Observați norii și diferențele între cei care aduc ploie și fulgere și cei care nu;
- Vizitați muzee și expoziții științifice.

Concluzie: Citind articolul mulți vor crede că la vârstele mici, preșcolare este foarte timpuriu să te orientezi spre știință și descoperire. Noi, cadrele didactice din învățământul preșcolar, considerăm că curiozitatea copiilor trebuie să fie susținută, orientată și mereu provocată, doar fiecare savant- cercetător odată a fost copil, a întrebat și a fost ajutat să găsească soluția. Designul modern al grupelor de preșcolari favorizează potențialul creativ al copiilor, rămâne doar ca educatorii să știe bine ce și cum au de făcut.

Referințe bibliografice:

1. Bocoș, M. Instruire interactivă. Repere pentru reflecție și acțiune, Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană., 2002
2. Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie (Ministerul Educației și Tineretului, anul 2010)
3. Ghidul cadrelor didactice pentru educație timpurie și preșcolară (Ministerului Educației și Tineretului, anul 2008)
4. Ghidul educatorilor “1001 IDEI pentru o educație timpurie de calitate” (Ministerul Educației, anul 2010).

Concepții asupra vieții și a lumii la Pherekydes din Syros

Vasile Vasilos, conf. univ. dr.
Universitatea Tehnică a Moldovei

Pherekydes din Syros a fost un gânditor grec presocratic care a trăit și activat în secolul al VI-lea î.e.n. (cc. 584/83-499/98), contemporan cu Anaximandru. Este de origine de pe insula Syros, în apropiere de insula Delos, ambele din arhipelagul Ciclade (care cuprinde 211 insule). S-ar fi născut în anul celei de-a 49 Olimpiade (584-581) și s-a manifestat în anii celei de-a 59 Olimpiade (544-541). Unii autori, printre care și Cicero, îl includ în cei „Șapte înțelepți” ai

Greciei antice. Clement Alexandrii și Filon Bibleiștii afirmă că „Pherekydes n-a primit inițieri în filosofie de la nici un învățător, dar a dobândit cunoștințele sale din cărțile secrete ale fenicienilor”. Se mai afirmă că ulterior a devenit elevul lui Pittacus și trăia pe insula Lesbos. Aceeași autori menționează că el a călătorit mult prin Elada și Egipt. Se consideră că a fost învățătorul lui Pytagora. Diogene Laertius spune că după moartea lui Pittacus, unchiul lui Pytagora l-a invitat pe Pherekydes la Samos și să devină învățătorul tânărului. Filosoful rus Л. Я. Жмудь, în „Новая философская энциклопедия” (M., 2000), arată însă că nu există informații veridice despre acest fapt.

Pherekydes este considerat primul, cel mai vechi prozaic grec. Conform istoricului grec Theopompus (sec IV î.e.n.) și Cicero, el este primul care a comunicat meditațiile filosofice în proză și primul care a scris în limba greacă despre natură și zei. După Dicționarul „Scriitorii antici” (St-Petersburg, 1998), Pherekydes utiliza dialectul ionic, scria în stil de legendă, cu fraze scurte și simple, după cum se poate conchide în baza unui fragment mai amplu din opera sa, care a fost depistat pe un papirus egiptean.

Temele lui principale au fost: cosmogonia, mitologia și teologia. Este autorul operelor „*Teogonia*” și „*Cosmogonia*”. Pherekydes este primul care a interpretat miturile alegoric. Aristotel menționează în „*Metaphizica*” sa că Pherekydes ar fi un scriitor mitologic, iar Plutarch, a scris în „*Vișii Paralele*” că Pherekydes ar fi un teolog.

În cultura diferitor popoare, trecerea de la vechea trăire a imaginilor la trăirea gândurilor a avut loc în momente diferite. În Grecia veche putem sesiza această trecere dacă ne îndreptăm asupra lui Pherekydes. El ajunge la imaginea sa despre lume într-un mod diferit de cel în care era dobândită o astfel de imagine în timpurile anterioare lui. La el enigmele existenței, precum și a poziției ocupate de om în lume trece de la reprezentarea prin imagini, prin mit, ridicându-se până la o contemplare cu ajutorul rațiunii. El viețuia într-o lume a reprezentărilor la care participau în mod egal atât trăirea imaginii cât și gândul. Opera sa „*Heptamychos*” este un început al meditării filosofice.

În „Dicționarul antic” german el este caracterizat ca „autor al operelor cosmologice cu colorit mitologic la baza căreia stătea ideea că formarea lumii nu este altceva decât acțiunea zeităților asupra pământului”. Într-o altă afirmație „mitologia lui este rezultatul unei creații imaginare conștiente”. Dicționarul filosofic sovietic menționa că tradiția creației mitice a lui Pherekydes se împletește cu cea filosofico-științifică, iar după Dicționarul Enciclopedic a lui Brogaus și Efron el „stă la hotarul dintre concepția naivă despre lume a ideii mitice și primele încercări științifice a filosofilor greci”.

Aristotel susținea că Pherekydes amestecă rațiunea filosofică cu cea mitică, afirmând că Zeus ar fi conducătorul cel dintâi. Acest amestec al lui, unde zeii reprezintă forțele fundamentale ale naturii, ar putea fi numite alegorice, în care

zeii și miturile despre ei reprezintă semnificații certe sau evenimente, altele decât cele descrise.

Pherekydes a scris o cosmogonie despre originea Universului. El spunea că la începutul lumii au existat trei principii divine primare și eterne, personificate prin *Zas* (*Zeus*), *Chthon* (Pământ) și *Chronos* (Timp). Opera cunoscută este „Pentemychos” (cele cinci adâncuri) având și un titlu afirmativ „Heptamychos” (cele șapte adâncituri), care există doar în fragmente.

„Pentemychos” are un conținut mistic-ezoteric, tratat alegoric. El își imagina lumea aflată sub influența ființelor spirituale de care vorbește mitologia greacă. În această lucrare, Pherekydes și-a expus filosofia prin intermediul reprezentărilor mitice. Această cosmogonie forma un pod între gândirea mitologică a lui Hesiod și filosofia presocratică. După Ioan Damaschinul structura cosmogoniei lui Pherekydes este asemănătoare cu cea la lui Anaximandru (se prea poate că a fost influențat de acesta). Lucrarea lui este pierdută dar a supraviețuit în perioada helenistică și, prin urmare, suntem în mod indirect informați despre o parte din conținut. Totodată, fragmentele care s-au păstrat sunt de ajuns ca să reconstruim ideea de bază.

În cosmogonia mai vieche a lui Hesiod (sec. 8-7 î.e.n.) starea inițială a Universului este haosul, un gol întunecat considerat ca o condiție divină primordială, și creația este „ex nihilo” (din nimic). Însă Pherekydes, probabil, a interpretat haosul ca „apă” și a plasat-o la începuturi.

În cosmogonia sa Pherekydes își reprezenta pământul ca un stejar înaripat, căruia Zeus îi adaugă de jur-împrejur o suprafață alcătuită din uscat, mare, râuri, etc.

Pherekydes vedea începutul lumii prin cele trei elemente ce veneau de la Chronos: foc, aer și apă. Diogene Laertius citează din începutul cărții lui Pherekydes: „Zeus, Timpul și Pământul reprezintă eternitatea”. Prin această frază, Pherekydes clar se opune haosului primordial al lui Hesiod, în loc să fie în același gând cu filosofii presocratici care susțin importanța recunoașterii a ceva etern, ce nu s-a născut vreodată, nu a murit niciodată. Hermias explică cosmogonia lui Pherekydes în felul următor: „Pherekydes spune că cele trei principii sunt Zen, Chthonie și Chronus; Zen este aerul, Chthon – pământul și *Chronos* este timpul. Aerul este cel care acționează, Pământul este locul unde se petrece acțiunea, Timpul este spațiul unde acțiunea trece, se petrece”. Pherekydes este primul autor antic care introduce veșnicia timpului (chronos).

Sămânța timpului (*Chronos*) poate fi considerat probabil un haos de apă care este plasat într-o nișă și este compus din numeroși alți vlăstari ale zeilor. Acest lucru este descris într-un fragment din „În Primele Principii” păstrat la Damasc. Se presupune că există o relație apropiată între acesta și Pământ (*Chthon*).

Pe lângă *Chthon* și *Chronos*, Pherekydes mai avea o putere *Zas* (Zeus). Proclus spunea că Pherekydes obișnuia să spună că Zeus s-a transformat în Eros atunci când a creat, din motiv că „creând o lume din lucruri opuse, ele aduc înțelegere și pace și asemănare în toate lucrurile, și unire care întrepătrunde întreg universul”.

Actul de creație în sine (mai bine zis Chronos creează și Zas conduce și distribuie) este descris într-un mod poetic-mitologic: Zas creând o pânză pe care o decorează cu pământ și mare, și care o face cadou de nuntă pentru Chthonie. Totuși, într-un alt fragment nu este Chthonie, dar un „stegar înaripat”. Acest „stegar înaripat” din cosmogonia lui Pherekydes nu are precedent în tradiția greacă. Legende sunt multe, dar nu sunt exclusive, din cauza lacunelor din fragmente, însă este clar că creația este împiedicată de forțele haotice.

Înainte ca lumea să fie gata, o bătălie cosmică a avut loc între Ophioneus și Chronos (Zeul Timpului). Ophioneus și neamul său sunt deseori descriși în calitate de conducători ai cosmosului de la începuturi. Forțele haotice sunt eterne și nu pot fi distruse dar, în schimb, sunt alungate din lumea creată și incluse în Tartaros, iar învingătorul Chronos pune stăpânire pe cer, spațiu și timp. Lăcățile din Tartaros sunt îmbrăcate în fier de către Zeus și în bronz de către Poseidon, care poate indica o legătură cu apa (considerată începutul începuturilor). Conform unor fragmente antice Ophioneus este întemnițat în Okeanus și nu în Tartaros.

Care forțe mai exact au fost incluse în lucrarea lui Pherekydes nu se știe exact. Se presupune că sunt cele cinci entități principale: Ophioneus, Eurynome, Echidna, Calirrhoe și Chthonie.

Cele trei idei fundamentale ale lui Pherekydes, și anume Zeus, Chronos și Chthon, pot fi reprezentate numai în sensul că în timp ce sufletul le viețuiește, el se simte aparținând simultan și întâmplător lumii exterioare.

În concepția lui Pherekydes, Chronos nu este timpul, așa cum ni-l reprezentăm în prezent, ci o ființă pe care am putea-o denumi „spirituală”. Cronos trăiește, iar activitatea lui constă din a mânca, a consuma viața unei alte ființe, adică a lui Chthon. Natura este dominată de Chronos, pe când omul este dominat de Chthon. De aceste două ființe spirituale este legat Zeus, care în reprezentare lui Pherekydes este acea entitate ce dă o întruchipare spațială celor ce se întâmplă între Chronos și Chthon.

De asemenea, Pherekydes vorbește despre cavități, gropi, peșteri, uși și porți, prin care ne spune enigmatic despre deveniri și morți de suflete. Se consideră că Pherekydes a înaintat învățătura despre metempsihoză (reîncarnarea sufletelor), având o mare importanță în predarea ei. Un număr mare de surse ne spune că Pherekydes a fost primul care a vorbit despre eternitate și transmigrare (metempsihoză) a sufletelor umane. Cicero și Augustin spuneau despre el că este

primul care a vorbit despre „imortalitatea sufletului”, că sufletele oamenilor sunt veșnice. În legătură cu această învățătura el se abținea de la alimentația cu carne.

Nu este surprinzător că unii l-au considerat pe Pherekydes ca fiind învățătorul lui Pytagora. Faptul că el a fost primul care a predat aceste lucruri este îndoielnic, dar faptul că le-a predat este cert. Filosoful american Hermann S. Schibli concluzionează că Pherekydes „a inclus în cartea sa „Pentemychos” cel puțin o abordare rudimentară a imortalității sufletului, călătoriile sale în „lumea de jos”, și motivele reîncarnării sufletelor”.

Elementul cel mai important în concepția lui Pherekydes este faptul că el percepe omul ca ființă *dotată cu suflet*, astfel decât era perceput acesta înaintea lui. El resimte elementul sufletesc al omului. Însă la Pherekydes expresia „suflet” încă nu avea sensul pe care-l va avea concepțiile de mai târziu. Cugetătorii ulteriori vorbesc și gândesc clar despre suflet, vrând să-l și caracterizeze.

Astfel, în cadrul vieții spirituale elene, prin Pherekydes din Syros, apare o personalitate a cărei existență și creație coincide cu nașterea a ceea ce mai târziu va fi denumit „concepții asupra vieții și a lumii”. Diogene Laertius declară că Pherekydes a decedat și a fost înmormântat de către Pytagora în Delos. O altă variantă că Pherekydes a fost înmormântat pe insula Samos sau în orașul Ehpes. Tot Diogene Laertius a spus că un cadran solar (*heliotropion*), ce se presupune că ar fi fost făcut de Pherekydes, s-a păstrat pe insula Syros. Contemporanii (în special spartanii) îl venerau înalt pe Pherekydes pentru curățenia vieții. În apropiere de orașul Magnezia din Asia Mică în cinstea lui a fost ridicat un «ἥρωον» (templu „eroic”).

Referințe bibliografice:

1. Новая философская энциклопедия: В 4 тт. М.: Мысль. Под редакцией В. С. Стёпина. 20001.
2. М.Корш. «Краткий словарь мифологии и древностей». Санкт-Петербург, 1994.)
3. Философский энциклопедический словарь. М., 2010.
4. Советская энциклопедия. Под редакцией Ф. В. Константинова. М., 1960—1970.
5. Философский энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия. Гл. редакция: Л. Ф.
6. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. 1983
7. «[Энциклопедический словарь](#) Брокгауза и Ефрона» — С.-Петербургъ, 1890-1907
8. Rudolf Steiner. Enigmele filosofiei, Editura TRIADE, Cluj-Napoca, 2004